

Opmerkingen n.a.v. Aiming to please

Profeteren vanaf de orgelbank?

Misschien kunt u het zich nog herinneren wat ds. Gunnink twee weken geleden heeft uitgesproken over het orgelspel en het zingen. En hij heeft hierover waardevolle dingen gezegd. Dit wil niet zeggen dat u het daar in alles mee eens hoeft te zijn. Ds. Gunnink noemde het al: “je kunt heel duidelijke en vaak heel verschillende meningen te horen over orgel, organist en begeleiding. Ook ds. Sneep en ik kijken hier nogal eens verschillend tegen aan.” Kijk deze opmerking geeft mij vrijmoedigheid om hier toch nog even op terug te komen. Nu is het niet mijn bedoeling om vanavond mijn mening tegenover die van ds. Gunnink te zetten als het gaat om deze dingen. En de bespreking van dit hoofdstuk nog eens dunnetjes over te doen. Wel wil ik kort terugkomen op wat gezegd is over de in de ogen van ds. Bredenhof en ds. Gunnink onmogelijkheid van het profeteren via de orgelbank. En dan citeer ik hen voor het gemak maar even:

“Misschien kent u nog wel de uitdrukking: ‘de organist profeteert vanaf de orgelbank’. O.a. professor K. Schilder heeft dit gezegd. Maar, zegt Bredenhof terecht, profetie is een zaak van wóórdén. Een muziekinstrument dat profeteert komt in de Bijbel niet voor en gaat tegen de Bijbel in.”

Een stellige uitspraak waarvan ik mij afvraag of deze stelligheid wel helemaal terecht is. Want wanneer het gaat om musiceren in dienst aan God komt weldegelijk in de Bijbel het woord profeteren naar voren en wel in 1 Kron. 25 vers 1. Daar lezen we: *Verder zonderde David met de legerbevelhebbers af voor de dienst, van de kinderen van Asaf en van Heman en van Jeduthun. Die met harpen, met luiten en met cimbalen profeteren zouden.*

Hier wordt profeteren dus verbonden met muziek. De stem van de profetie moet klinken onder en met de muziek. In de muzikale uitoefening van hun taak mogen Asaf, Heman en Jeduthun dragers zijn van Gods Woord.

In dat verband heeft de orgelbegeleiding in de eredienst een belangrijke functie als ondersteuning van de Woorddienst. Daar worden door de dienaar van het Woord de psalmen en gezangen op uitgekozen. Het is dus van belang dat de organisten zich goed voorbereiden. De inhoud van de te zingen psalmen en gezangen in hun voorbereiding tot zich nemen, zodat daar in het spel afstemming is op de boodschap van God. Kijk, ik weet zeker dat ds. Gunnink en ik elkaar hierin vinden. Maar, zou dan een passend inleidend orgelspel of een opbouwend tussenspel, (ook van een minuut of langer), met in gedachten de woorden uit 1 Kron. 25 vers 1, juist ook niet ondersteunend en stimulerend kunnen zijn om de harten van de gemeenteleden in beweging te brengen en juist door de muziek te bepalen bij de inhoud van de te zingen psalm of gezang. Met als doel: de lof op Gods Naam. Belangrijk in dit alles, zowel in de begeleiding als het zingen is: het grootmaken van God naam in begeleiden en zingen kan alleen wanneer de Heilige Geest vaardig maakt. Waar dit het geval is kan dan m.i. ook geprofeteerd worden. Zowel vanaf de orgelbank als ook vanaf de kerkbank.

De kerkelijke feestdagen

Gaan we nu verder met de ‘days of commemoration’. Of wel de dagen van herinnering, de zg. kerkelijke feestdagen zoals kerst, goede vrijdag, Pasen, hemelvaart en Pinksteren waarop de heilsfeiten gedenken en vieren.

Er is in de kerkgeschiedenis veel discussie geweest of er wel aparte zondagen moeten zijn waarop in het bijzonder wordt stilgestaan bij de heilsfeiten. En over het wel of geen kerkdiensten beleggen op

de zgn. 'tweede' feestdagen. Ds. Bredenhof noemt in dat kader de RPW = de regulative principle of worship, wat inhoudt dat wij God op geen enkele andere manier vereren dan Hij in Zijn Woord bevolen heeft. Mee op basis van dit principe zijn er waaronder ook ds. Bredenhof in het verleden, die de mening toegedaan zijn dat de HEERE in Zijn Woord de zondag heeft bestemd voor de erediensten. Wanneer je op 2^e feestdagen ook naar de kerk gaat, is daar het gevaar deze dagen gelijk te stellen aan de zondag met als gevolg dat de zondag in waarde en bijzonderheid als unieke dag des Heeren devalueert.

Eerst iets over het ontstaan de viering van deze dagen in de kerkgeschiedenis.

In de tijd voor de grote reformatie kende de kerk allerlei verschillende heilige dagen volgens een bepaalde liturgische kalender. Van veel van deze bijzondere dagen lag de oorsprong in het heidendom. Zo was sinds 274 25 december de dag speciaal gewijd aan de zonnegod (Sol Invictus). De katholieke kerk maakte jaren later van deze heidense feestdag een christelijke feestdag door hier de kerstdag van te maken. Zo is de Heere Jezus niet geboren op 25 december, maar deze dag werd door Paus Julius I gebruikt omdat deze dag toch al als feestdag in gebruik was.

De reformatoren waren niet tegen het jaarlijks gedenken van de heilsfeiten. Zo was ook iemand als J. Calvijn van mening dat de gemeente van Christus erediensten hielden waarin de vijf christelijke heilsfeiten (kerst, goede vrijdag, pasen, hemelvaart, pinksteren) centraal stonden. Op deze dagen, die dus niet altijd op zondag vielen, preekte Calvijn gewoonlijk een tekst die verband hield met deze heilsfeiten.

In zondag 38 van de h.c. staat 'dat ik vooral op de sabbat, dat is op de rustdag, trouw tot Gods gemeente zal komen'. Dit vooral ziet enerzijds op de bijzonderheid van de zondag en ziet ook op de mogelijkheid om op andere dagen erediensten te beleggen.

Hoe heeft e.e.a. zich in Nederland ontwikkeld? Ds. Bredenhof refereert in dit hoofdstuk aan de synodes die bekend zijn als de 'liturgische synodes'. De synode van Dordrecht 1574 en 1578. Op deze synodes is veel over liturgische zaken gesproken. Logisch want het kerkelijk leven en ook de erediensten werden als gevolg van de reformatie weer opnieuw ingericht. We willen kort bij langslopen wat deze synodes over de viering van de kerkelijke feestdagen heeft besloten.

Op de synode van 1574 werd besloten om kerst en pasen niet meer als aparte gedenkdagen te hebben. Hoewel predikanten vrij waren om bijv. over de geboorte van Christus de zondag voor 25 december en op Paaszondag over de opstanding van Christus te preken.

Op de synode van 1578 kwam dit onderwerp opnieuw aan de orde. Deze synode vond het aanbevelingswaardig om alleen de zondagen in ere te houden en als gemeente samen te komen en de kerken zouden er naar toe moeten werken om alle andere speciale dagen zoals kerst, goede vrijdag en hemelvaart etc. te laten vallen. Echter omdat deze feestdagen zoals kerst en hemelvaart officiële vrije dagen waren werden er toch erediensten gehouden om de mensen uit de kroegen te weren.

Uiteindelijk werd op de synode van 1618-1619 besloten dat de kerken naast de zondagen ook op de zgn. 5 grote christelijke feestdagen, voorzover deze niet op een zondag vallen, erediensten zouden beleggen.

Bredenhof stelt dat er geen Bijbelse verplichting is om een dag af te zonderen om daarop de heilsfeiten te gedenken. Hierbij is het ook zo dat vanwege de jaarlijkse behandeling van de catechismus alle heilsfeiten sowieso elk jaar op een zondag aan de orde komen.

Tegelijk is het ook niet verkeerd. Als kerken hebben wij met elkaar de afspraak in art. 68 van de ko dat wij de heilsfeiten op de daartoe vastgestelde dagen gedenken. Art. 68 luidt als volgt: De kerkeraad zal op de Kerstdag, de Goede Vrijdag, de Paasdag, de Hemelvaartsdag en de Pinksterdag de gemeente samenroepen tot de openbare erediensten waarin de heilsfeiten die de gemeente op deze dagen bijzonder herdenkt, worden verkondigd.

Een deel van de gemeenten in ons kerkverband heeft de gewoonte om op tweede feestdagen ook een eredienst te beleggen. Andere gemeenten in het kerkverband doen dit niet. Sommigen kerken geven helemaal geen invulling aan een dergelijke tweede feestdag anderen doen dit op een andere wijze dan een kerkdienst, bijv. door het organiseren van een samenzang of bijeenkomst die gericht is op het te vieren heilsfeit.

Een ieder van ons heeft over het houden van een kerkdienst op een tweede feestdag wel een mening. Er zijn ook verschillende voors en tegens. Ik wil van beiden één noemen:

Een reden om in onze tijd wel een eredienst te houden op een tweede feestdag is dat we koesteren wat we hebben. Wij hebben nog de ruimte en vrijheid voor een tweede feestdag en kunnen die dan het beste gebruiken om naar de kerk te gaan en het betreffende heilsfeit te gedenken. Waarom zou je een dergelijke gewoonte opgeven? Dat is de ene kant van de medaille.

Tegelijk en dat is de andere kant. Kun je je afvragen of onbewust misschien, maar toch, de waarde van een dergelijke dag gelijk wordt gesteld aan het bijzondere karakter van de zondag. En laten we wel wezen ook als het gaat om de christelijke feestdagen is de inhoud die wij eraan geven vrij arbitrair. Zo vinden we het gewoon op hemelvaart af te doen met één eredienst. Maar o wee wanneer we dit met kerst zouden doen. Nee, dan het liefst 3x en ook nog eens kinderkerstfeest er achteraan. Met andere woorden: ook als gemeente hebben wij bepaalde gewoonten en gebruiken die heel goed ook anders zouden kunnen zijn. Laten we van zulke dingen in de onderlinge gesprekken dan ook maar niet te snel een principekwestie maken.

Ds. Bredenhof gaat tot slot in dit hoofdstuk nog in op het kerkelijk jaar. Je ziet tegenwoordig in veel kerkgenootschappen, ook met gereformeerde wortels, dat hier veel meer aandacht voor is dan vroeger. In zo'n kerkelijk jaar wordt een soort liturgische kalender gevolgd waarbij het de bedoeling is, o.a. door allerlei liturgische gebruiken om deze heilsfeiten te herbeleven. Denk bijv. aan de adventskaarsen. En de 40 dagentijd voorafgaand aan GV waarin wordt gevast en daar aandacht is voor palmzondag, Aswoensdag, en witte donderdag etc.

Wij kennen dit in onze kerken niet zo. En volgens mij is dit ook niet nodig. Natuurlijk is het belangrijk dat wij de heilsfeiten gedenken. Maar we hoeven niet te doen alsof Christus in onze tijd nog geboren moet worden of in onze tijd nog zijn kruisoffer moet brengen. Het gedenken van de heilsfeiten is in het geloof actief betrokken op wat Christus eens gedaan heeft. En dat heeft tot op de dag betekenis voor ons vandaag. Daarom heb ik zelf wel de gewoonte om richting GV een aantal preken te houden die gaan over het lijden van Christus, maar ook dat is geen wet van meden en perzen. Het is ook prima wanneer een dominee er voor kiest om in de week voorafgaand aan GV uit bijv. het Bijbelboek Hooglied te preken.

Tot slot. Ds. Bredenhof sluit zijn boekje af met een conclusie. In dit hoofdstuk noemt hij negen punten waarin de gereformeerde liturgie zich onderscheidt van de rest.

Ik wil ze kort benoemen:

1. Uitgangspunt is het verbond van genade. De bijzondere relatie tussen God en Zijn volk. Waarbij God het initiatief neemt. En wij (de gelovigen en hun kinderen) antwoorden door het Middelaarswerk van Jezus Christus.
2. De Heilige God is tijdens de eredienst echt in ons midden. Er is geen plaats op aarde waar de hemel zo dichtbij de aarde is als daar.
3. Wanneer de heilige God tot ons komt, moeten wij tot Hem komen met eerbied en ontzag.
4. Wij moeten de eredienst inrichten zoals God dat aan ons bekend heeft gemaakt in Zijn Woord. Hierbij is onderscheid tussen elementen in de eredienst die volgens Gods Woord zelf in de eredienst thuishoren zoals: de preek, de Schriftlezing, collecte, bidden, zingen en de sacramenten. En overige zaken die niet door God bepaald zijn en van plaats tot plaats kunnen verschillen.
5. De eredienst wordt bepaald door de verbondsstructuur: God spreekt en Zijn volk antwoordt.
6. Omdat Christus het hart van het genadeverbond als de Middelaar ervan is, moet onze liturgie en eredienst gericht zijn op Hem. Hij is het tenslotte ook die tot ons komt door de prediking en de bediening van de sacramenten. Belangrijk om telkens opnieuw te beseffen is dat God tot ons spreekt wanneer de dienaar van God het Woord opendoet.
7. Gereformeerde kerken zingen Bijbelgetrouwe gezangen, maar de prioriteit moet liggen bij de psalmen. Wij houden van het zingen van psalmen omdat wij van Gods Woord houden.
8. De gereformeerde liturgie is een eenvoudige liturgie. Zonder bijzondere rituelen. Geen glitter en glamour.
9. Gereformeerde liturgie draait niet om ons. Het is niet wat wij mooi vinden. Het is niet bedoeld als entertainment voor ons. Maar het gaat om HEM. Om God. In de gereformeerde liturgie draait het om het soli Deo gloria. Daarom dienen wij in de eredienst te streven naar het beste. Het beste voor God. Daarom moeten we altijd luisteren en blijven luisteren naar hoe God wil dat Hij gediend wil worden. Wanneer wij het belangrijk vinden om GOD welbehagelijk te zijn, die ons in Zijn genade kocht met het kostbaar bloed van Zijn Zoon, dan is Zijn Woord bepalend.

En zo zijn we met deze kernachtige conclusies gekomen aan het eind van de serie avonden over liturgie. Ik hoop dat u en jij er wat van geleerd heeft of dat e.e.a. weer opgefrist is. Ik weet zeker dat er ook in onze erediensten nog genoeg te reformeren valt. Al was het maar in de manier waarop wij ons voorbereiden op de wekelijkse ontmoeting met de HERE of het daadwerkelijke besef elke zondag weer dat daar dat niet te bevatten bijzondere is: de ontmoeting met de HEERE. De belofte van de werking van de Heilige Geest. En dat alles vanwege Christus.

Het is mijn gebed of de HEERE dit stukje onvolkomen werk in Zijn koninkrijk van de afgelopen maanden wil zegenen. Wat zou het een zegen zijn wanneer de Heilige Geest de afgelopen besprekingen wil gebruiken tot verdieping van onze relatie met de HERE als Zijn volk, maar ook van een ieder persoonlijk. En daarmee tot Zijn eer. Ik dank mijn gewaardeerde collega Gunnink voor de plezierige samenwerking en zijn bijdragen. Ik dank u en jou voor de moeite om te kijken.

Mocht u een suggestie hebben voor een nieuw onderwerp. Schroom dan niet om contact met één ons te zoeken.